

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 มาตรา 3 ระบุว่า คนพิการหมายความว่า บุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมเนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือความบกพร่องอื่นใดประกอบกับมีอุปสรรคในด้านต่างๆ และมีความต้องการจำเป็นพิเศษทางการศึกษาที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใดเพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป การจัดการศึกษาต้องมีความหลากหลาย ทั้งนี้ให้จัดตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัยและศักยภาพ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. 2547 : 15) สอดคล้องกับแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติฉบับที่ 4 พ.ศ. 2555 – 2559 รวมทั้งกฎหมายและปฎิญญาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้คนพิการได้รับบริการทางการศึกษาตรงตามความต้องการจำเป็นพิเศษเฉพาะบุคคล และสามารถดำรงชีวิตอิสระ (Independent Living : IL) ได้ในทุกบริบทของสังคม ดังนั้นการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จะต้องทำการสอนแบบช้าๆ ย่ำบ่อยๆ โดยมุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนที่บกพร่องทางสติปัญญา พ.ศ. 2551 ประกอบด้วย 6 ทักษะ ได้แก่ ทักษะภาษาและการสื่อสาร ทักษะการช่วยเหลือตนเองและสุขอนามัย ทักษะสังคมและการดำรงชีวิต ทักษะการเคลื่อนไหว ทักษะวิชาการ และทักษะอาชีพ จุดมุ่งหมายของหลักสูตรก็เพื่อต้องการให้นักเรียนเหล่านี้สามารถช่วยเหลือตนเองในทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิตในสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ได้อย่างมีความสุข

เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่อยู่ในวัยเรียน อายุระหว่าง 6 – 21 ปี จะสามารถเรียนหนังสือได้สูงสุดประมาณชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เมื่อเด็กเข้าสู่ช่วงวัยรุ่นไม่สามารถเรียนวิชาสามัญได้เท่าเทียมกับเด็กปกติ ควรได้รับการศึกษาเฉพาะเด็กประเภทนี้ (ผดุง อารยะวิญญู. 2542) ซึ่งถ้าจัดโปรแกรมการศึกษาพิเศษที่เหมาะสม จึงพอที่จะสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและอยู่ในสังคมได้ การจะส่งเสริมให้นักเรียนที่บกพร่องทางสติปัญญาสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้นั้น นักเรียนจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม สื่อสารกับบุคคลทั่วไปได้เป็นอย่างดี แต่สิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ต้องพัฒนา คือความมีวินัยในตนเอง ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น จะเห็นได้จากการที่เด็กที่มีความ

บกพร่องทางสติปัญญาไม่เป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไปในสังคม อาจเป็นเพราะสื่อสารกับบุคคลทั่วไปไม่รู้เรื่อง ไม่รู้จักดูแลรักษาความสะอาดร่างกายและเครื่องแต่งกาย ไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองที่มีต่อครอบครัว สังคม ชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ อารมณ์ไม่คงที่ไม่รู้จักการควบคุมอารมณ์ตนเองให้อยู่ในกฎระเบียบ แบบแผนประเพณีอันดีงามที่สังคมกำหนดไว้ ดังนั้นจึงควรมีการพัฒนาความมีวินัยในตนเองเพื่อให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสามารถดูแลตนเอง รู้จักควบคุมอารมณ์ตนเอง และมีความเข้าใจยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคมและสังคมให้การยอมรับในความสามารถของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา การจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จึงต้องจัดประสบการณ์ให้นักเรียนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของกิจกรรม ปฏิบัติกิจกรรมโดยไม่ได้มีความรู้สึกลัวว่าถูกบังคับ การสอนให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามีวินัยในตนเองนั้น เป็นสิ่งที่ต้องอาศัยเวลาความอดทน และความมุ่งมั่นของครูผู้สอน บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า บุคคลทุกคนสามารถพัฒนาได้ครูจึงต้องสอนโดยความรู้ความเข้าใจ การให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ เน้นกระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากประสบการณ์จริงที่อยู่รอบตัว ให้เด็กได้สัมผัสถึงคุณค่าของความดี ความมีระเบียบวินัยที่เกิดขึ้นจากภายใน การสอนที่ดีต้องนำความรู้มาเชื่อมโยงกับชีวิตจริงของเด็กตลอดเวลา เด็กจะได้รู้ว่าสิ่งที่เขาเรียนรู้นั้นเอาไปใช้ทำอะไร ไม่ว่าจะเป็นวิชาอะไร (อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา. 2550 : 51)

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นการดำเนินงานระบบหนึ่งที่กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและกระทรวงสาธารณสุขโดยกรมสุขภาพจิตได้ร่วมกันวางรากฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียน การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงมีคุณค่าและความจำเป็นที่สถานศึกษาจะต้องนำไปปฏิบัติให้เกิดผลกับเด็กอย่างมีประสิทธิภาพและมีการทำงานอย่างเป็นระบบ มีความชัดเจน ครอบคลุมทั้งด้านปัจจัย ด้านผลิต ด้านกระบวนการ กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายให้ครู อาจารย์ในสังกัดเอาใจใส่ดูแลนักเรียนอย่างเป็นระบบ มีกระบวนการทำงานที่มีคุณภาพและการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ส่งผลต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เติบโตอย่างมีคุณภาพและมีศักยภาพ เป็นทรัพยากรบุคคลที่พร้อมสมบูรณ์ทั้งร่างกาย สติปัญญา มีคุณธรรม จริยธรรมและมีชีวิตที่สงบสุขให้สัมผัสกับข้อความที่ว่า “เก่ง ดี มีสุข” โดยบุคลากรทุกคนในโรงเรียนให้ความร่วมมือกันทั้งผู้บริหารสถานศึกษาและครู (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541)

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นระบบที่ช่วยในการแก้ปัญหานักเรียน กรมวิชาการร่วมกับกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ได้กำหนดแนวทางในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมนักเรียน 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน 5) การส่งต่อ ซึ่งระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็น

ระบบที่ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนเป็นไปด้วยดี การดำเนินงานสะดวกขึ้น นักเรียนได้รับการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนได้ดีขึ้น (กรมสุขภาพจิต, 2544)

โรงเรียนอุบลปัญญานุกูล จังหวัดอุบลราชธานี ได้จัดทำโครงการพัฒนาเครือข่ายดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในเขตพื้นที่บริการโรงเรียนอุบลปัญญานุกูล มีจุดประสงค์คือ 1) เพื่อให้โรงเรียนอุบลปัญญานุกูล มีกระบวนการ วิธีการและเครือข่ายดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านสุขภาพและสุขภาพจิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาอย่างเป็นระบบและมีคุณภาพภายใต้หลักธรรมาภิบาล 2) เพื่อให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาได้รับการดูแลช่วยเหลือและมีศักยภาพสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการส่งต่อหรือการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมในลำดับต่อไป 3) เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและระบบป้องกันมิให้เด็กนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเข้าไปเกี่ยวข้องกับสารเสพติดและอบายมุขในชุมชนของตนเอง

การดำเนินงานโครงการพัฒนาเครือข่ายดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในเขตพื้นที่บริการโรงเรียนอุบลปัญญานุกูล จังหวัดอุบลราชธานี ในครั้งนี้เป็นระยะเวลา 1 ปีงบประมาณ เพื่อทราบผลการประเมิน ที่ครบถ้วนในทุกด้าน โรงเรียนอุบลปัญญานุกูล ได้ทำการประเมินโครงการโดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPP Model ของ Daniel L. Stufflebeam et.al ซึ่งเป็นรูปแบบการประเมินที่ครอบคลุมองค์ประกอบของระบบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การประเมินบริบท การประเมินปัจจัย การประเมินกระบวนการ และการประเมินผลผลิต โดยกำหนดประเด็นตัวชี้วัด แหล่งข้อมูล ผู้ให้ข้อมูล เครื่องมือการประเมิน วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล และเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

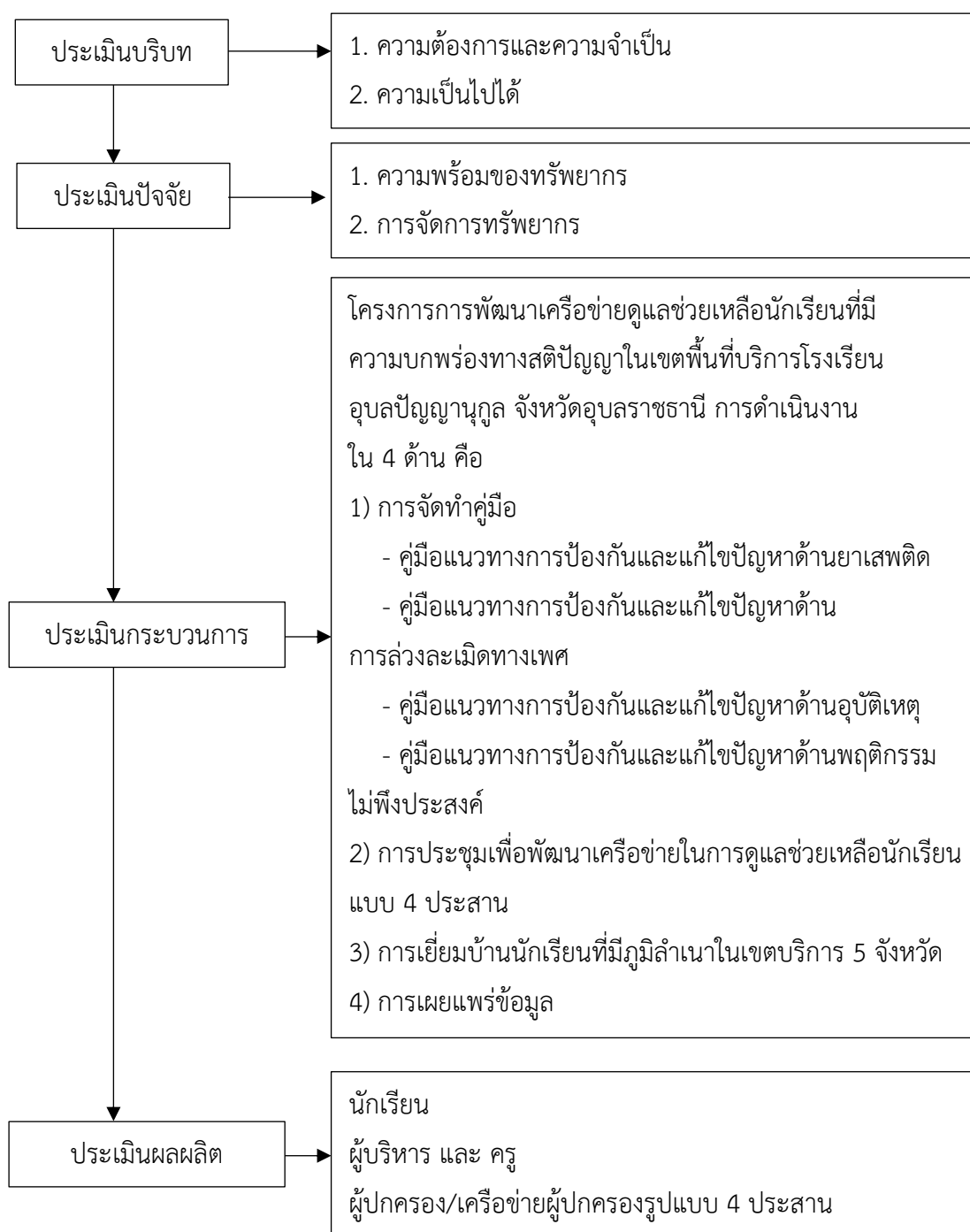
วัตถุประสงค์ของการประเมิน

1. เพื่อประเมินบริบทโครงการพัฒนาเครือข่ายดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในเขตพื้นที่บริการโรงเรียนอุบลปัญญานุกูล จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อประเมินปัจจัยโครงการพัฒนาเครือข่ายดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในเขตพื้นที่บริการโรงเรียนอุบลปัญญานุกูล จังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อประเมินกระบวนการโครงการพัฒนาเครือข่ายดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในเขตพื้นที่บริการโรงเรียนอุบลปัญญานุกูล จังหวัดอุบลราชธานี
4. เพื่อประเมินผลผลิตโครงการพัฒนาเครือข่ายดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในเขตพื้นที่บริการโรงเรียนอุบลปัญญานุกูล จังหวัดอุบลราชธานี

5. เพื่อประเมินผลกระทบและความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนา
เครือข่ายดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในเขตพื้นที่บริการโรงเรียนอุบล
ปัญญานุกูล จังหวัดอุบลราชธานี

กรอบแนวคิดในการประเมิน

การประเมินครั้งนี้ ได้นำเสนอกรอบแนวคิดการประเมินโครงการ CIPP Model ของ
Daniel L. Stufflebeam et.al (1997) กำหนดกรอบแนวคิดในการประเมิน ดังนี้

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากร 172 คน ประกอบด้วย

1. ผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานเครือข่ายการศึกษา จำนวน 4 คน
 - 1.1 ศูนย์การศึกษาพิเศษเขตการศึกษา 10
 - 1.2 สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด
 - 1.3 สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด
 - 1.4 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
2. บุคลากรในโรงเรียนอุบลปัญญานุกูล จำนวน 68 คน ประกอบด้วย
 - 2.1 ผู้บริหาร จำนวน 4 คน
 - 2.2 ครูและบุคลากร จำนวน 64 คน
3. ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 100 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการประเมินครั้งนี้ เป็นการประเมินโครงการพัฒนาเครือข่ายดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในเขตพื้นที่บริการโรงเรียนอุบลปัญญานุกูล จังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model (Daniel L. Stufflebeame t.al, 1997 : 261-265) ซึ่งเนื้อหาการประเมินโครงการ 4 ด้าน คือ

1. ด้านบริบท (Context) เป็นการประเมินความต้องการ ความจำเป็น และการประเมินความเป็นไปได้
2. ด้านปัจจัย (Input) เป็นการประเมินความพร้อมของทรัพยากรและการจัดการทรัพยากร
3. ด้านกระบวนการ (Process) เป็นการประเมินกิจกรรมการพัฒนาเครือข่ายดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในเขตพื้นที่บริการโรงเรียนอุบลปัญญานุกูล จังหวัดอุบลราชธานี
4. ด้านผลผลิต (Product) เป็นการประเมินด้านผู้เรียน ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง/เครือข่าย ผู้ปกครองรูปแบบ 4 ประสาน

ขอบเขตระยะเวลาการประเมิน

เป็นการประเมินโครงการพัฒนาเครือข่ายดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในเขตพื้นที่บริการโรงเรียนอุบลปัญญานุกูล จังหวัดอุบลราชธานี ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2561 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2562

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. โครงการพัฒนาเครือข่ายดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในเขตพื้นที่บริการโรงเรียนอุบลปัญญานุกูล จังหวัดอุบลราชธานี หมายถึง โครงการที่มีกระบวนการ วิธีการ และเครือข่ายดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านสุขภาพและสุขภาพจิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาอย่างเป็นระบบและมีคุณภาพภายใต้หลักธรรมาภิบาล โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานเครือข่ายการศึกษา

2. การพัฒนาเครือข่ายดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในเขตพื้นที่บริการโรงเรียนอุบลปัญญานุกูล จังหวัดอุบลราชธานี หมายถึง การดำเนินงานใน 4 ด้าน คือ

2.1 การจัดทำคู่มือ

2.1.1 คู่มือแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านยาเสพติด

2.1.2 คู่มือแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านการล่องละเมิดทางเพศ

2.1.3 คู่มือแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านอุบัติเหตุ

2.1.4 คู่มือแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านพฤติกรรมไม่พึงประสงค์

2.2 การประชุมเพื่อพัฒนาเครือข่ายในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบ 4 ประสาน

2.3 การเยี่ยมบ้านนักเรียน ที่มีภูมิสำเนาในเขตบริการ 5 จังหวัด

2.4 การเผยแพร่ข้อมูล

3. การประเมินโครงการพัฒนาเครือข่ายดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในเขตพื้นที่บริการโรงเรียนอุบลปัญญานุกูล จังหวัดอุบลราชธานี หมายถึง การประเมินการพัฒนาเครือข่ายดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในเขตพื้นที่บริการโรงเรียนอุบลปัญญานุกูล จังหวัดอุบลราชธานีอย่างเป็นระบบ โดยนำรูปแบบ CIPP Model ตามแนวคิดของ Daniel L. Stufflebeam et.al ซึ่งเป็นการประเมิน 4 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัย ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ดังนี้

3.1 ด้านบริบท หมายถึง การประเมินความต้องการ ความจำเป็นและความเป็นไปได้ของโครงการพัฒนาเครือข่ายดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในเขตพื้นที่บริการโรงเรียนอุบลปัญญานุกูล จังหวัดอุบลราชธานี

3.2 ด้านปัจจัย (Input) หมายถึง การประเมินความพร้อมของทรัพยากร และการประเมินการจัดการทรัพยากรในการดำเนินงานโครงการพัฒนาเครือข่ายดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในเขตพื้นที่บริการโรงเรียนอุบลปัญญานุกูล จังหวัดอุบลราชธานี

3.3 ด้านกระบวนการ หมายถึง การประเมินการพัฒนาเครือข่ายดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในเขตพื้นที่บริการโรงเรียนอุบลปัญญานุกูล จังหวัดอุบลราชธานี

3.4 ด้านผลผลิต หมายถึง ผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาเครือข่ายดูแลช่วยเหลือ
นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในเขตพื้นที่บริการโรงเรียนอุบลปัญญานุกูล
จังหวัดอุบลราชธานี

3.5 ผลกระทบ หมายถึง ผลที่เกิดจากการดำเนินโครงการ ที่มีต่อบุคลากรและผู้มีส่วน
เกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนาเครือข่ายดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในเขต
พื้นที่บริการโรงเรียนอุบลปัญญานุกูล จังหวัดอุบลราชธานี

3.5 ความพึงพอใจ หมายถึง ความคิดเห็นของบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนิน
โครงการพัฒนาเครือข่ายดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในเขตพื้นที่บริการ
โรงเรียนอุบลปัญญานุกูล จังหวัดอุบลราชธานี